

M. PAULI JUUSTEN,
EPISC. QUONDAM AB.
CHRONICON EPISCOPORUM
FINLANDENSIIUM,
ANNOTATIONIBUS ET SYLLOGE MONU-
MENTORUM ILLUSTRATUM.

CUJUS
PARTICULAM XLV,
CONS. FAC. PHILOS. R. ACAD. ABOËNSIS,
PRÆSIDE
M. HENRICO GABRIELE
PORTHAN,

ELOQU. PROFESSORE REG. ET ORD. R. ACAD. LITT. HUMAN
HIST. ET ANTIQUIT. NEC NON R. SOCIET. SC. UPSAL.
MEMBRO,

Publicæ bonorum censuræ submittit

ABRAHAMUS LILLENSTRAND,

Stip. Reg. Nylandus,

IN AUDITORIO MAJORI die XXIX. Martii
A. MDCCXCVII,

Horis. ante meridiem consuetis.

ABOÆ, Typis FRENCKELLIANIS.

45.

THESES RESPONDENTIS.

THESIS I.

Licet officia erga alios, etiam ex officiis in nosmet ipsos deduci omnino queant; tamen aptius ex sapienti constantique Dei bonitate consilioque deducuntur.

Thes. II. Varie quidem a variis de fundamento potestatis paternæ in liberos disputatum est; illis vero qui educationis negotio peragendo, ut genuino fundamento, niti dicunt, album adjicere calculum non dubitamus.

Thes. III. Humanæ mentis indolem parum cognoscunt, qui amorem illum, quem purum vocant, commendare & urgere solent.

Thes. IV. Contingere nunquam potest, ut ex duobus malis moralibus, unum necessario sit eligendum; sed non raro accidit, ut, quod alias malum morale est, in casu collisionis eligendum sit: quod autem eo in casu jam non est malum morale.

Thes. V. Pugnas inter cives singulares, non modo illicitas, sed etiam stultas esse, planum est. Ubi vero Magistratus eas aut permittit, aut non serio prohibet & impedit, ibi tantum civitas est imperfecta, & status naturalis reducitur.

Thes. VI. Ut pœna publice sumatur, non modo finis pœnarum requirit, (qui non tantum in ipso delinquente emendando, sed etiam aliis a simili facto deterrendis consistit), verum etiam securitas & salus civium, quæ secretis pœnis sumendis vehementer periclitatur.

Thes. VII. Qui pœnas naturales omnino negant, parum de his rebus sanas ideas fovant: neque enim de sapientia & bonitate Divina, nec de natura humana legeque naturali, commode sese sentire, produnt.

Thes. VIII. Optime Horatius: Prudens futuri temporis exitum caliginosâ nocte premit Deus.

Thes. IX. Qui potestatem imperantis ex potestate paternâ deducunt, neutrius indolem bene cognoscunt.

Thes. X. Inter sententias mente cascas illam referendam putamus, qua tantam in civitate Principi concedendam esse potestatem sciscitur, ut bona quævis perficere possit, mala autem facere nequeat.

Latinam in Ecclesia Cathedrali (nam nonnisi de hac lo-
qui videtur) fuisse abrogatam, primò intuitu minus pu-
tes verisimile, cum Rex libertatem subditis suis hanc vel
Latine vel Svetice, prout cuique arrideret, audiendi,
permisisse reperiatur (800)? Sed quamvis ecclesiis rura-
libus hæc libertas partim concederetur, Urbicis tamen ac
maxime Cathedralibus injunctum fuisse, credere licet, ut
lingua vernacula Cultum Divinum celebrarent. Cæterum
decreto Concilii Örebroënsis (et a. 1520 & a. 1537, con-
for-

„thet embethet tiilkråffuer i the fattighe groffue landzende, ödmiukeli-
ghe och kerlighe bedhendes, at edher nadh verdiges giffue for: de ge-
„dhe herre behageligh svar och stadfästelse. I hvad motto vij kunne
„och forma vare edher nadh tiil tiänisth och ödmiwcht, göre vij altiid
„gerna, thet swa Gud kånne, hvem wij edher nadh befale evinnerli-
„ghe. Ex Abo anno Domini MDXXVI die beate Marie Magdalene, no-
„stris sub sigillis. Ejusdem regie Majestatis vestre humiles capitulares
„*Ericus Sveronis Elektus Aboënsis &c. Jaspurus Archidiaconus & Ca-*
„pitulum ibidem.“ Satis ex his apparet, Capitulares, timentes ne Rex
Præpositum eligendi jus illis adimeret, electionem maturasse, & metu
haud caruisse, ne Rex, a quo expetere libertatem eam faciendi debue-
rant, hanc præcipitantiam illis vitio verteret. Confirmasse tamen Regem
electionem ipsam, videmus. Cæterum videri mirum potest, idem Cap-
itulum, quod sollicita adeo supplicatione apud Regem agit de electione
Præpositi confirmanda, in Archidiaconi munere, per promotionem ejus-
dem Johannis vacante, mox sine ulla vel hæsitatione, vel expetita ve-
nia, successorem ei dedisse? Atque huic Archidiacono etiam alium (*Pe-
trum Sillå*) similiter suffectum fuisse, donec Rex totum ordinem Cano-
nicorum abolendum statuisset, verisimile est.

(800) Cfr. BÆLTER *Om Kyrko-Ceremonierna* C. III, §. 20, 21, p.
36 sqq. & Reverendiss. V. TROIL l. c. T. III. Præf. p. XXXI sq. & p.
171 sq. (De Magna Johannis, Herr Måns Johansson, ad quem literæ Re-
gis missæ sunt, strenuo Reformationis religiosæ fautore, vid. v. STIERN-
MAN *Höfd. Minne* P. I. pag. 242.). Adde CELSI *Monumenta Politico-*
Eccles. ex Archivo Palmisköld, p. 14 sq. & 32 sq.

formiter hæc fiebant (801); atque cum *Agenda Ecclesiastica*, tum *Missæ & Precum* Formulæ, nec non *Hymnis* publicis, & ipsis *S. Bibliis*, Svetice editis, adjuvabantur (802): qua eadem methodo *Ecclesiæ* etiam *Fennicæ* Reformatio per-

(801) De priore illo Concilio vid. TEGEL l. c. P. I. p. 216 sqq. (cfr. v. STIERMAN *Riksd. och Mötens Beslut* T. I. p. 92 sqq.) De posteriore (anni 1537) TEGELIO ignoto, minus certam notitiam habemus. CELSIUS (*K. Gustaf I. Hist.* T. II. p. 163, 2: dæ Edit. p. 585) ejus non modo meminit, sed etiam dicit: „vid detta tilfället blef änteligen *Latins bruk vid Guds-tjensten aldeles aflyst*.“ (Verbis proxime præcedentibus docuerat: „I fynnerhet hade han (Rex) hittils ei vågat, at aldeles förbjuda Latinens bruk vid den allmänna Guds-tjensten. Det första steget var någon tid tilförne tagit således, at Latinen och mödersmålet om hvarandra skulle brukas.“) Hoc, etiam quoad temporis rationem, apprime quidem cum Auctoris nostri asserto convenit. Sed non affert CELSIUS alium testem quam MESSENIUM (*Scand. T. V. p. 79*); qui de Synodo quidem Örebrogiæ hoc anno habita, ejusque scitis, commemorat, sed de plena Latinæ linguæ in sacris celebrandis ibidem facta abolitione nihil habet, nisi ut *Baptismus Svetice, non amplius Latine, administraretur*: (quod ipsum in priore illa Synodo jam constitutum dicit l. c. BALTER C. H. §. 21, pag. 39, ad Præfationem ipsorum *Agendæ Eccles.* hoc anno editæ provocans?) Augēt hanc dubitationem, quod in ipsa *Missæ formula* hoc anno, 1537, & (MESSENIO l. c. perhibente) Synodi hujus mandato, concinnata atque publicata, usus Latinæ linguæ, in quibusdam partibus, expresse permittitur, quod in prioribus editionibus non fuit significatum (vid. Rev. v. TROIL l. c. præf. P. XLII): idemque in editionibus a. 1541 & 1557 adhuc cernitur (cfr. BALTER l. c. p. 40, & v. TROIL p. XLIII). Nob. v. DALIN (*Sw. R. Hist.* 3 Del. 1 B. 6 Cap. §. pag. 316) CELSIUS vestigia premens, provocat etiam ad „Mandatum R. Gustavi in Collectione J. P. HÖPFENER p. 2.“ An intellexit Indicem Regionum Editorum &c. ab a. 1522 ad 1750 typis impressorum, (*Förteckning uppå alla Kongl. Placater &c.*) quem Stockh. 1754, 4:o hic edidit? ubi p. 2, *Missä Svetica*, sine dato edita commemoratur, atque ad a. 1537 refertur: unde vero parum commodum vel pro Concilio illius anni, vel pro decreto de linguæ Latinæ in sacris usu abrogando ibidem facto, hauritur! Rem igitur diligentius examinandam

peracta fuit (803). *Chrismat* autem voce, cujus meminit Auctor, *Sacramentum* sic dictum *Confirmationis* respexit (804).

q) Quum Cœnobium hoc esset Ordinis *Prædicatorum*, quod non multa possideret prædia, & cujus membra literis aliquam navassent operam (cfr. supra p. 798. not. 797 fine, & p. 671), permissum illis fuisse videtur in cellis suis manere, donec eos ignis (d. 3 Maji a. 1537) inde expelleret; quo facto, multis eorum ecclesias rurales curandas traditas credas, in illa præsertim sacerdotum idoneorum penuria?

Anno sequente (1538) *die Translationis S. Henrici* (18 Junii) Monachos *Raumoenses* (Ordinis *Franciscani*) e Claustro suo fuisse expulsos, quod inde a Rege in curiam sacerdotalem (*Kyrkoberde Boställe*) mutatum fuit, ex Annotationibus *Henrici Matthæi Raumensis* supra p. 677. not. 778. vidimus: cum quibus conferenda sunt quæ in Descriptione Templi *Raumoensis*, *Fol. Hebdom. Ab. a. 1778* N:o 23. pag. 177 sq. (ubi exstructio hujus templi, nimis

U u u u 2

libera-

his quibus opportunum fuerit, commendamus; interim suspicantes, *Messeni* & qui eum sequuntur, ex uno Concilio Örebroënsi duo fecisse?

(802) Cfr. *BELTER* l. c. p. 39 sq. & C. 25. §. 6, pag. 399 sqq. Nec non Collectio Rever. v. *TROLL* passim.

(803) Vid. *Fol. Hebdom. Absens. a. 1796*, N:o 14 -- 20. In *Missæ Formula Fennica* a. 1549 edita, nihil Latine habetur, nisi Precatio a Sacerdote ad Altare accedente dicenda, & Absolutio ei a Ministris data, p. 3 sq.

(804) Cfr. *BELTER* l. c. C. 34, §. 14 p. 607.

liberaliter atque valde infirmis argumentis, ad sec. usque 13 retrahitur) & Dissert. Cl. SV. MELLENII, *om Sjöstaden Raumo* (Præf. Cel. EILMARK hic Aboæ a. 1770 & 1772 edita), §. 6, 7, 9, docentur. De interitu utriusque Monasterii *Wiburgensis* (cum *Domīnicānorum* illius, tum *Franciscānorum*) nihil scimus, præter ea quæ affert RHYZELIUS (*Monasteriol.* L. VIII. c. VI, pag. 310 & 312), vi *Recessus Arosiensis* a. 1527, eidem cui reliqua Regni Monasteria, fuisse fato involuta, ac R. *Gustavum*, literis d. 13 Julii a. 1541 datis, urbis Wiburgensis civibus permisisse, ut lapides & lateres ex horum Cœnobiorum ruinis effractos, ad turres murosque urbis reparandos adhiberent. — Monasterii in *Kökar* (Alandiæ) ut reliqua Historia, ita interitus quoque sui notitia, valde obscura est: de quo cfr. (præter RHYZELIUM l. c. C. V p. 305 sqq.) editam ab Exper. D. FRID. WILH. RADLOFF egregiam Alandiæ Descriptionem (*Beskrifning öfver Åland*, Ab. 1795, 8.0), C. X. p. 137 sqq. De Cœnobiis *Finlandiæ* universis supra pag. 586—594 disputavimus; quibus nunc addimus, postea nosmet ex monumentis *Nådendalensibus* plenissime didicisse, nullum hic Aboæ fuisse Claustrum *Virginum*, ac *S. Annæ* illud in *Refo* destinatum, nunquam fuisse perfectum, sed ejus ædificandi consilia omnia tandem ad *Nådendalense* condendum atque stabiliendum fuisse traducta: quod in *Foliis Hebd. Aboënsibus* a. 1796, N:o 1, 2, 3, 5, 7 ex instituto demonstravimus, præcipuis etiam subjunctis rerum documentis; unde manca & confusa RHYZELII narratio (l. c. p. 291 sq. p. 302 sqq.) emendari debet. Cæterum cum idem (ibid. p. 288, 290, 300) non modo in genere asserat, Monasteria Fennica & a Regibus & a civibus locupletioribus laute fuisse dotata, (*rikeligen begåfvade, både af Konungar och förmögna män i landet*), sed etiam *Aboënsē* illud dives vo-

cet

et (tbeta gamla, stora och rika Kloster), & de Raumoënsi dicat illud ex prædiis, testamentis & donis multorum hominum locupletium, insignes habuisse redditus (*haft vackra inkomster, icke allenast af thes fundations gods, utan och genom testamenten och andra gåfvor, hvarmed monge förmögne thy påtenckt hafva*); memoria tenendum est, eum liberaliter solere res augere, & monumentorum defectus ex ingenio interdum supplere. Ex utriusque autem hujus Cœnobii (Ordinum Mendicantium) prædiis Coronæ vindicatis, nuper vidimus, (p. 698 sq. not. 797. fine) arario non multum sane lucri accessisse.

Nådendalseu igitur unicum fuit in Finlandiæ Cœnobium quod locuples vocare liceat. Illis autem quæ de ejus interitu narrat RHYZELIUS l. c. pag. 296 sqq. addi debent, præter MESSENI querelas (*Chron. Finl. Rhythm. p. 50*) (805), PETRI ELMGREN Diss. *Analecta quædam Hist.*
 U u u u 3. sto-

(805): „Än mera i Finland vändes, Vid alla Klostersgods kändes
 „Kungen, derför var i nöd Nådendal til sägel och bröd. Abdisan hos
 „honom begick, Hon så många gods igenfick, Som hon de gamle med
 „föder, Och sjuke systrar och bröder. Så länge hon den ränta har,
 „Kungen af henne hvårt år tar En summa penningar; också Et dyrt
 „credents: manne han få. På senaste togs allt igen, Klosterfolket til
 „svåra men: De unga för de gamlas föde Arbeta, til des allt var öde.“
Scondiæ T. X. p. 25 scribit: (1530) „Gustavus Rex, accepto a Nåden-
 „dalensi Antistita, insigni Chrysendeto, tantum de sublatiis resignat illi
 „proventibus cœnobii, quantum sustentationi grandævorum in utroque
 „conventu sufficeret.“ Videtur Rex bona Cœnobii mobilia, Vasa &c. si-
 bi non vindicasse, aut ad ea proferenda Cœnobitas non compulisse? Quod
 annotatio confirmat, in libro *Sundholmensi* (sæpe nobis laudato) occur-
 rens, unde discimus *Valburgim Torkilli*, Abbatissam Nådendalensem,
 quæ a. 1528 a *Joachimo Fleming* frumentum, pecuniam &c. ad usum
 Cœnobii mutuo sumserat, ad æs alienum sic contractum solvendum a.
 1537 *Calices* &c. vendidisse.

Historia Cœnobii Nådendalensis in Finlandia continens (Præf. Cel. BILMARK, Aboæ a. 1774, 4:o edita) pag. 7 sqq.; cfr. *Appendix ad Hist. Eccles. Spegelianam*, p. 116. Post jus in bona Monasteriorum Regi per Recessum Arosiensem traditum, hic quidem mox illud exercere cœpit, sed ita ut Sororibus (& fratribus?) ætate aut morbo invalidis (totque junioribus quot ad harum curam gerendam suoque labore illarum sustentationem adjuvandam remanere vellent?) domicilium in Claustro ac certorum prædiorum proventus, (detracto tamen annuo tributo ærario pendendo) initio permetterentur. Nimis autem severe Officiales suos Regis jus interdum esse persecutos, credere licet; nec mirandum, si multis Cœnobitis, (præjudiciis religiosi & vitæ generi monastico ab adolescentia adsuætis) subita hæc rerum conversio, atque adeo fors sua, æquo visa sit acerbior (806).

Incendiis pluribus, hac etiam ætate, urbem Aboensem (præter clades ab hostibus illatas) infestatam fuisse, reperimus: inter quæ illud anni 1546, ut funestissimum, ab Auctore (ac etiam a MESSENIO *Scond. T. X. pag. 25*) imprimis commemoratur: quod contigit nocte aut die proxime post Dominicam *Reminiscere*, quæ hoc anno incidit in 21 diem Martii; cfr. supra pag. 677, not.; sed præ-

(806) Queruntur Moniales Nådendalenses in literis ad R. Johannem III, d. 4 Jan. 1569 datis (In Diss. Cl. ELMGREN nuper laudata, p. 8 sq. legendis), se ut senes & infirmas, non modo ipsas sese alere non valere, sed neque a cognatis suis opem sperare posse, utpote quæ bona atque prædia sua hæreditaria, olim sibi legitime tradita, secum Cœnobio addixissent; quæ jam ærario erant vindicata! Quarum igitur jus, ad tantum saltem stipendii ex bonis Monasterii obtinendum, quantum ex prædiis olim suis redibat, precarium videri haud debuit?

præterea anno 1549, d. 27 Maji, illam urbis partem quæ *Mâtâjärvi* dicitur, & 1552 in Aprili occidentalem ejusdem partem conflagrasse, Auctor Anonymus, cujus supra p. 679. not. 778. attulimus Annotationes, docet (807).

r) Cfr. quæ monuimus supra p. 683. Sine dubio videri debuit Episcopo, sub quo tantæ res contigerant, quique a primis Reformationis Ecclesiasticæ initiis, ad eam plene perfectam, partim spectator partim etiam actor fuerat, hæc scena memorabilis. Quam fuerit Cleri non modo auctoritas & externus religionis splendor imminuti, sed etiam redditus ecclesiastici recisi, vel exemplis ex sua Dioecesi exhibitis, vidimus. Cumque reipublicæ conditionem, diuturnis calamitatibus exhaustæ & oppressæ, (quarum nova cohors, mortuo R. *Gustavo* erupit) simul cogitamus; mirari non debemus, homines ejus ætatis, ac maxime ecclesiasticos, ad querelas fuisse proniores (808).

s) Miro

(808) Ad incendium anni etiam 1549. *MESSENIUS* respexisse videtur, cum de illo anni 1552 commemorans canit: „Åbo efter två år igen Af vådeld lider åter men.“ *Chron. Rhythm. Finl.* p. 51.

(808) Locus huc pertiniens memorabilis in Auctoris nostri occurrit Oratione Synodali, a. 1573 Aboæ habita (quæ in Bibliotheca Académica Ms. habetur): „Octavo, de tolerantia in paupertate ferenda, cum „*redditus sacerdotales sint per Magistratum imminuti*. Hic locus prolixè „posset dilatari sententiis & exemplis Scripturæ hinc inde collectis; sed „cum non sit hujus instituti, adhortor vos, ne de vocatione vestra „male sentiat, neve damnetis eam, tamquam a Deo rejectam, nec „deferatis professionem vestram, sed potius pergite in confessione „nominis Dei & filii ipsius Domini nostri Jesu Christi, in propa- „gatione Evangelii, ut Deus celebretur & Ecclesia ædificetur. Si quid „in hac propagatione perferendum erit, id patienter sustineatis, commit- „tentes exitum Deo, qui faciat ne labor vester irritus sit in Domino. „Mementis quid passi fuerint sancti Prophetæ, Apostoli & alii Marty-

8) Miro errore Messenius (quem Auctoris nostri hoc scripto usum fuisse, manifestum est), mortem Episcopi *Martini* ad a. usque 1555 (809) rejicit; cum tamen observet, precedenti jam anno (1554) „Finlandiam in binas divisam fuisse Episcopas, Abogensensem & Wiburgensem,“ quarum illi qui praefectus fuit, *M. Michaëlem Agricola*m, „primitias celebrasse Abogiae pompa ferme Catholica,“ addit,

„res. Gaudete quod Deus vos dignos judicaverit, qui propter confessionem nominis Christi & verbi, aliquid odii diabolici sufferre debeatis. Deus olim & labores vestros & tolerantiam vestram aeterna gloria in mortuorum resurrectione exornabit. Tantum fideliter pergit in „Euangelii praedicatione; & Deus aderit vobis.“ Quae legens, tristem valde his temporibus fuisse credas Cleri Finlandici conditionem? Sed ex communi temporum calamitate, haec miseria, magnam partem, sine dubio proficiscebatur? Quod verba haec, in fine Orationis legenda confirmant: „Nec minus populus adhortandus est per Dominos Ecclesiarum Pastores, ut in his patriae publicis calamitatibus, dum omnes diutino bello, peste & omnium rerum caritate horribiliter affligimur, sine „intermissione precibus insistant, ut Deus misericordiarum Pater in Christo Jesu Domino nostro, nobis nostra delicta condonare, poenas peccatorum nostrorum mitigare ac tollere, & tranquillitatem ac pacem patriae restituere dignetur, ut nos ex his ærumnis aliquomodo respirare possimus!“ Qualem igitur putemus faciem fuisse Fenniae, post accedentes etiam civiles turbas, inter R. *Sigismundi* & *Caroli* factiones, crudeliter agitatae, & perpetua bella sequentibus temporibus, sine ulla fere intermissione, cum vicinis Russis ad pacem usque *Stolbovensensem*, & praeterea cum Danis, Polonis, in Germania &c. continuata?

(809) *Scand. T. X.* p. 26; cfr. *Chron. Rhythm. Finl.* pag. 52, & *Chron. Episcoporum.* p. 115 (Ed. Lips. p. 158) ubi similem anachronismum committit, a *SPEGELIO* (P. II. p. 403) tanto turpius adoptatum, cum simul (ex Auctore nostro) addat, post Episc. *Martini* mortem (die 30 Dec. a. 1555) vacasse Diocesim per annos tres; licet anno jam 1554 *Agricola*m & *Juustenum* ei praefectos fuisse, paullo pox narret! Neque

addit, „ideoque in Regis incidisse indignationem:“ quæ omnia satis indicant, Cathedram Episcopalem, per *Martini* obitum antea vacuefactam jam fuisse. Unde ipse, non admodum constanter, ad a. 1555 scribit, M. Michaëlem *in vacuam* successisse Cathedram. Verum autem horum eventuum ordinem distincte & luculenter Auctor noster proponit.

t) Annum quo *Nicolaus Grabbe* obiit, Historicis nostris haud ignotum, 1549, (810) hinc excidisse, liquet. Præter insignia autem de universa patria egregii hujus viri merita (811), memoria favoris & patrocinii sui Urbi

V v v v

regio-

auctor Annotationum supra p. 677 not. adductarum (*Henricus Matthæi*) ab errore immunis est, qui Ep. Martinum a. demum 1551 obiisse narrat (nisi vitium sit transcriptoris? quod esse tamen non videtur) pro a. 1550. RHYZELIUS, ad ductum Auctoris nostri, annos recte constituit.

(810) Habet CELSIUS, *K. Gustaf I. Hist.* T. I. p. 128 (Ed. II, p. 139) not (*) & Nob v. DALIN l. c. p. 52, not. (h); ubi addunt, eundem sepultum fuisse in templo ecclesiæ, alter *Faris*, alter *Saris*, (lege *Karis*, Nyländiæ).

(811) Cfr. supra p. 658 not. 747. Facta ejus exhibent TEGEL l. c. P. I, p. 31, 36 & 76, P. II, p. 25; & ex eo CELSIUS & v. DALIN l. l. c. c. passim. Præfectum fuisse a Rege Arci & ditioni Wiburgensi, indidem discimus. In Autographis Literis (quas oculis usarpavi) Judicialibus *Henrici Skriffuare*, datis a. 1523, *Sundagen näst efter S. Erasmus* (d. 5 Junii), præfentes fuisse dicuntur „*Ärlig och Velbördig Nils Grabbe, Håradshöfding öfver Rasborgs Län, och Lasse Olofsson, Slottsfogde på Raseborg*. Aliis Literis Judicialibus (etiam illis autographis) datis a. 1535, vidimus *Ericum Olai* (*Erich Olofsson, Håradshöfd. i Borgo Län*) tanquam simul præfentes nominare *Ericum Flemingh, Equitem & Legiferum Fennicæ Australis*, nec non „*Velbördig man Nils Grabbe, Kongl. Maj:ts Befallningsman på Viburgh*.“ In veteri Schemate Genealogico familiarum Nobilium Fennicarum (aliquoties a nobis commemorato) dici-

regionique Wiburgensi, Auctoris nostri natali, olim præficti, laudabilem sui hoc loco mentionem inprimis peperisse videtur (812). Neque igitur, qui de illa non minus provincia quam de tota Fennia, Patria hac sua ab hostium vi liberanda, optime illi etiam meriti sunt, illustres fratres *Flemingos*, (*Iwarum & Ericum*) sibi silentio prætereundos duxit. (813). Merita *Biörnnonis Clasfön*, huic tri-

gæ:

tur Patrem ejus fuisse *Magnum Grabbe*, qui villam *Grabbacka* primus ædificavit; de filio autem hoc additur: „*Nils Grabbe* höll sig mannligent mot K. Christiern, och är begrafven i Karis Kyrka a. 1548. Uxores: „1. *Elin Clas dotter*. 2. *Kirsin Knuts dotter Kurck*, Arvid Eriksföns til *Sydämman* (*Stålarms*) änka (cum qua nuptias celebrasse a. 1530 diccit v. *STIERNMAN*; vid. *App. ad Fol. Hebd. Ab.* a. 1785, p. 204). Och var bemälte *Nils Grabbe* den sidste af det namnet på Svärdsidan.“ Porro docetur, eum filiam reliquisse *Beatam*, ex priore uxore *Helena* (*Elin*) susceptam, quæ nupserit *Erico Arvidi* til *Grabbacka* (*Stålarms*), cujusque nuptiæ celebratæ sint a. 1545. Aliter vero Nob. v. *DALIN* l. c. p. 52, ad *Palmföldii*. Annot., provocans.

(812) In vita Auctoris nostri, infra adferendâ, magnifico hoc elogio ornatur: „In locum ejus Dni Comitîs (*Johannis de Hoya*), qui *Wiburgum* cum sua ditione Rex commiserat administrandum, successit nobilis & providus vir *Nicolaus Grabbe*, vir pietatis & omnis honestatis amans, anno Domini 1536.“ Biennio tamen maturius urbem arcemque *Wiburgensem* a copiis Regiis, quibus præerant *Ericus Fleming* & *Nicolaus Grabbe*, fuisse occupatas; docet *TGEL* l. c. P. II, p. 25; ac anno jam 1535 *Grabbiun* præfecturam gessisse *Wiburgensem*, in Notâ proxime præcedente vidimus: ita ut loco laudato pro a. Dni 1536, a. Dni 1534 legi debere, probabile sit?

(813) Vitam *Iwari Fleming*, Domini de *Sundholm* & *Nynds* &c. paucis exhibet Dn. *RADLOFF*, *Beskr. öfver Åland*, C. 3, p. 42 sq. Cfr. Nob. *UGGLA* l. c. IV. Afdeln. N:o 5, p. 3. De captivitate sua *Dantiscana* commemorat *Johannes Magnus* in literis ad R. *Gustavum* (dat. d. 10 Dec. 1535). Vid. *Append.* ad *Hist. Eccles. Spegelianam* p. 79. Ex

V V V V 2

Libro Sundholmensi (sæpius nobis commemorato), qui ab eo ejusve jussu conscriptus fuit, discimus eum cum fratribus suis natu majoribus, in adolescentia (ante a. 1512) extra patriam, artis bellicæ discendæ causâ, militasse; & *Alandiam* anno jam 1527 feudi jure tenuisse, quam a. 1537 perdidit. (In *Archivo Palmköld. N:o XIV. Topogr. T. 59, Åbo och Åland*, p. 485 legitur: „*Castelholm med hela Åland samt Nykyrcka socken i Finland, och Osmo socken på Tören, var förlånt af K. Gustaf I til Herr Iswar Fleming.*“) *Legifer* fuit *Fennia Borealis* & *Judex Territorialis* Territoriorum *Masko* & *Vemo*, ut alius liber, qui nobis ad manus est, docet, in quo causas consignat a se aut vicariis suis, in Territoriis *Maskoënsi* & *Vemoënsi* inter a. 1524 & 1531 cognitâs. (*Isvar Flåmings Lagmans och Håradz Dombok öfver Mascho och Vemo Håreder ifrån 1524 til 1531*). Habentur etiam sententiæ Judiciales ab eo annis 1537, 1540 &c. latæ. Diligentem & attentum fuisse patrem familias, qui opportunitates oblatas numerum prædiorum suorum augendi haud neglexit, ex priore illo satis elucet libro. Pater suus fuit *Joachim Fleming*, *Judex Territorii Vemoënsis* 1488, & *Præfectus Aboëns.* (a. 1491) de quo cfr. *UGGLA I. c. III Afdeeln. N:o 651*, p. 67; Mater vero *Helena*, teste *Libro Sundholmensi*, ubi tamen neque quo patre nata neque ex qua familia orta esset, significatur. Uxoris suæ nomen *Mårtha*, quæ ei supervixit, filii sui *Laurentii* hujusque uxoris *Birgittæ Laurentii de Penningby*, 1549 nuptæ, ibidem proditum habetur, quæ filium *Iwarum* & filiam *Helenam* ei peperit, patri superstites.

Ericus Fleming, Dominus de *Svidia*, *Quidia* & *Tlene*, frater *Iwari*, *Præfectus Fennia Borealis* (*Lands-Fogte i Norr-Finland*) a. 1512-1511; postquam ex Arce Aboënsi manibusque *Thomæ Præfecti Danorum*, (digni *Christierni* amici, crudelitatisque suæ satellitis) a. 1521 callido consilio effugisset, a. 1522 factus *Præfectus Classis Svecicæ*, non minus callide eum cepit; a. 1523 Senator Regni, 1528 Eques Auratus, 1536 *Præfectus Arcis Raseburgenfis*: vid. *TEGEL I. c. P. I*, p. 35, 37 sq. 58, 186. Legatus bis in Rusiam missus fuit, a. 1526 & 1556 (ib. p. 121 & P. II, pag. 232). *Wiburgum* a *Præfecto Comitiss Johannis* ab Hoya, una cum *Nicolao Grabbe* recepit; copiis auxiliaribus, quas *R. Gustavus* Christiano III contra *Lubecenses* &c. in Scaniam miserat, a. 1535 præfuit, ac Legatus eodem anno ad eundem *Daniæ Regem* profectus fuit

(ibid. P. II, p. 25, 64 sq. 68). Eodem tempore *Legiferum* fuisse *Fennia Australis* nuper vidimus, pag. 709 not. 811. Cfr. UGGLA I. c. IV Afdeln. p. 3, N:o 4. cui mater sua vocatur *Mårta Gren*; quod si verum est, frater uterinus *Iwari* non fuit? Sed idem hoc nomen (*Mårta* I. *Måtta Gren*) uxorem *Iwari* habuisse narratur in *Foliis Hebdom. Aboëns.* a. 1773, p. 77; cfr. quæ nuper ex Libro Sundholmensi attulimus. Ex uxore sua *Hebla Sparre* filium habuit famosum illum postea Regni Marefchallum & Gubernatorem Finlandiæ generalem *Claudium Fleming*; de quo cf. UGGLA I. c. p. 13, N:o 2, ac scriptores ibi laudati; quibus addendum *GEZELII Lexicon Biographicum*, T. II, p. 293.

Fratrum *Flemingiorum* operam in expugnandis Arcibus Finlandiæ & satellitibus Tyranni hinc expellendis, patriaque sic in libertatem afferenda, eximiam fuisse, in confesso est. Vid. TEGEL I. c. P. I. p. 76. Eodem anno (1548) utrumque mortuum esse, aperte Auctor prodit, ac eodem etiam die (19 Dec.) in templo Ecclesiæ Pargas (ubi prædium *Erici*, *Quidia*, situm erat), fuisse sepultos: quod etiam Annotatio Anonymi (supra p. 678; not.) confirmat. Mortuos autem eodem ambo die (19 Dec.) fuisse, ægre credas; nisi aliquo infortunio periisse (ex. g. aquis) putes? quod tamen non indicatur; ita ut forte ad *Ericum* solum dici nota apposita trahi debeat?

Cæterum alios quoque duo fratres eosdem habuisse, *Jacobum* & *Joachimum*, liber sæpe laudatus *Sundholmenſis* docet; quorum hic tempore *Stenonis Sture* junioris (inter a. 1512 & 1520) militare servitium *Wiburgi* præstitit, sub Præfecto *Antonio Erici Tott*, (supra p. 656, not. 742, 743), anno autem 1526 Præfectus fuit *Fennia Borealis* (*Lands-fogde i Norr-Finland*). Ille contra (*Jacobus Fleming*), qui sese scripsit *de Lepistö*, quique ille etiam *Wiburgi* militaverat, a. 1530 tria accepit prædia, quæ ad *Præbendam Corporis Christi* pertinuerant, (Literæ in Bibl. R. Stockh.), anno autem præcedente (1529) seyeras has a Rege *Gustavo* literas accepit: „Giffue wi digh tilkenne *Jacob*, at store klagomål åre, komne för oss på tig, at du i din förklaring som wi tig unnte bruker mykket orätt och öffuervåld, tager bönderne ifrå åker, ång, sååd, höö och huadh tu kant öffuerkomma, utan lagh och rättgång; för huilke saak bönderne bedie för Guds schuld at de måge komme under Åbo Slott igen. Wilie wi och strängeligen biude, at huad du hafuer tagit them ifrå (med) olagum, at tu fåar them igen, och låt huar be-

gæ ab Auctore adjecti, minus vulgo nota & illustris sunt (814).

Prælatos & Canonicos præcipuos, quorum quidem ad nos pervenerunt nomina, qui Ecclesiæ Fennicæ initio seculi XV, antequam per Reformationem Religionis nova rerum facies hic oriretur, præfuerunt, passim jam no-

V v v v 3

mina-

„hålle och bliffue wid sitt, til dets tu hæffuer them någon deell afvun-
 „nit med Lagenn införde Domere som owellduge kunne ware uti sachen,
 „efter du åst dår sielfver Hdradshöfdinge, och åst utan tucke wel-
 „dug i din egen saak. Hæffue wi och förståt, at du åst sielffuer Lennds-
 „man i din förlåning, det ei heller mycket berömmet sigh. För denne
 „din misshandels schuld hæffue wi scriffuit Måns Svensson till, at han
 „skall kennes wid samme din förlåningh åter under Åbo Slott igen, be-
 „synnerliga til thes tu hæffuer giordt tin redeliga undskyllning. Och
 „wilie wi at tu låter the fattige män blifve ofågrade (så frampt wi sko-
 „le förliche oss well.)“ Tales dedimus has literas, quales in *Foliiis*
Hebdom. a D:ño E. EKHOLM anno 1767 editis (Den Svenska Fattburen) 2
Öpn. N:o 5) p. 38 sq. exhibitas reperimus, ubi ex Archivo Regni deprom-
tas fuisse, indicatur. Anno 1535 Jacobum hunc Fleming mortuum jam
fuisse, in Literis fratris sui Erici Judicialibus nuper laudatis, docetur.
Nullam autem prolem reliquit; quare inter fratres suos, ut in Libro
Sundholmenſi docetur, bona sua diuifa sunt.

(814) Vocatur in monumentis ejus ævi *Björn Elason til Lepas*
 (apud Nob. STIERNMAN & UGGLA *Leppis*) leg. *Leppas*, hodie *Stjernsund*,
 prædium partecie *Hattulæ*; *Köppas* apud TEGELIUM l. c. P. II, p. 87,
 (male). Regni Senator a. 1523 factus, auctoritate & fama suo tempore
 clarus, Legatus in Rusſiam a. 1536 & 1545 missus fuit; vid. TEGEL l. c.
 P. I, pag. 58; P. II, pag. 87, 232. A Nob. STIERNMAN (*Höfd. Minne*
 I D. p. 24), vocatur *Lijon*, ex armis suis gentilitiis, cfr. UGGLA l. c.
 p. 4. N:o 9; ac in matrimonio habuisse *Catharinam Stjernsköld* dicitur,
 filiam *Georgii Hansson in Norruds*. In veteri autem Schemate Genea-
 logico ad *Stiernkorsſtanam* ille familiam refertur, hoc modo: „Per
 „Hansson til Lepas *Stiernkorsſ*. 2 Hans Petsson til Lepas (uxor Ra-
 „sgnil) Henric Sverds dotter. 3 Clas Hansson til Lepas. 4 Björn Clas-

minavimus. *Archipræpositi* nempe dignitatem, post *Laurentium Suuripää* sedi Episcopali admotum, tenuerunt (præter *M. Johannem Olavi*, postea Episcopum, si is *Præpositi* administravit munus? (815)), 1. Magister *Henricus Wenne* (816), qui a. 1509 inter Legatos Svecicos ad Con-

ven-

„son til Lepas, u. Karin, Jöran Johanssons dotter til Werne.“ Cui-
nam potius sit assentiendum, haud dicam. Liberos porro ejus idem Sche-
ma recenset 1. Hans Biörnsfon til Lepas (u. Kirstin, Hr. Henric Horns
dotter til Kankas). 2. Clas. 3. Jöran. 4. Melker. 5. Ingeborg. 6. Anna
(conjux Mars Larsfon til Harvila, filius Hr. Jesper Matsfon). Ju-
dicent harum rerum periti.

(815) Pendet hoc ex interpretatione & significatione vocabuli *Ar-
chipresbyteri*, quo Auctor utitur in dignitate designanda ex qua *Johan-
nes Olavi* ad Episcopatum fuit sublatus, sive is videlicet *Anchipræposi-
tus*, sive *Archidiaconus* fuerit? Cfr. supra p. 646.

(816) *Wenne* nomen suum in *Registro Eccles. Aböëns.* constanter (ut
& ab Auctore nostro) scribitur (vid. Fol. 193 & 270); *Wenner* a Nob.
v. DALIN vocatur (l. c. P. II, C. 20, §. 6. p. 865), ad imitationem li-
terarum R. *Johannis* & Senatus Regni Danici de conditionibus Reces-
sus Hafniensis, datarum a. 1509, d. 17 Aug. (apud HADORPHUM *App.
ad Chron. Rhythm.* p. 419 sq.): cfr. Nob. UGGLA l. c. III Åfdeln. pag.
72, N:o 690. In Literis Episc. Martini Skytte ad R. *Gustavum* a. 1530
datis, quarum supra (p. 687, not. 689) mentionem fecimus, narratur
M. *Jacobum Wenne*, *Seniorem*, (*Magister Jacob gamble Wennen*; ubi
hæc vox *amicum* significare commode nequit!) fuisse nuper *Peste in his
locis tum grassante consumtum*; quare Episcopus cum Capitulo *Præben-
dam ejus M. Jacobo Wenne juniore*, (*Mag. Jacob unge Wennen*) ejus
ex sorore nepoti, concesserant, suscepto huic quodam *Sigfrido*, homine
ætate jam provento, Regis confirmationem iis enixe jam efflagitantes;
cujus consilio, *Præbendarum redditus sibi vindicandi*, hujusmodi cona-
tus non facile convenire poterant: cfr. supra p. 674 sq. 686 sq. 693—
699. Eadem tandem hæc ostendunt literæ, jam ante a. 1530 *Præbendam
Novi Chori* administrationi Regis subfuisse, quæ M. *Jacobo* illi deman-

ventum Hafnienſem deſtinatos, comparet (817), atque anno

data fuerat, ac de qua porro Regis mandatum imperiumque Episcopus ſagitat (*Om. Nye Chors Landbönder, ſom M. Jacob gamle Wennen hade i befallning*, bediandes Eders Nad werdages gifwa tilkänne huruledes Eders Högmæchtighet teckis therom skicka). Cfr. ſupra pag. 696 not. 795. Quæ ſimul demonſtrant, minime licuiſſe Episcopo, Præbendarum omnium redditus pro arbitrio ad juvenes ſtudioſos adjuvandos adhibere.

(817) Docet Nob. v. DALIN l. c. Quamvis conditiones Receſſus Hafnienſis, ab his Legatis pacti, patriæ minus eſſent vel honorificæ vel proficue; neſcio tamen, annon dura nimis in illos ſententiâ ab iis feratur Hiſtoricis noſtris, qui perfidi in patriam animi illos argunt, ac Hierarchas inprimis horum temporum omnes, ut ordinis ſui vitio perpetuos patriæ hoſtes exagitant. Negari quidem nequit, potentiam, opes & divitias eorum nimias, privilegia iniqua & reip. oneroſa fuiſſe, (ut & dependentiam a Principe peregrino, Papa, abſurdam atque noxiam); certum eſt, multos his rebus abuſos turpiter eſſe, ac dominandi actus cupidine, turbas pernicioſiſſimas & ſagitioſiſſimas in civitate excitari: ſed plerumque potentium familiarum ſuarum odiis, cupiditatibus & factionibus magis quam ordinis ſui ſtimulis, ac potius quatenus Optimates, quam quatenus Eccleſiæ Antiſtites erant, in pernicioſa illa Reip. conſilia abreptos fuiſſe conſtat, a quibus Optimates Laiços haud plus quam Clericos abſtiuiſſe, reperimus. Ac nonne ſimilia etiam poſt reformatam religionem conſilia tentata ſunt? Nonne multi contra Episcopi laudabilis in patriam fidei atque amoris ſpecimina conſtanter ediderunt? Quod de Finlandiæ inprimis Præſulibus merito prædicare licet. Unde neque Præpolito noſtro malam fidem temere imputandam eſſe putamus. Quæ temporibus R. *Gustavi I* (cum de Optimatum numero ſapienter eximendi eſſent) valde excuſabilis fuit, (ac reſpectu adjumenti quod plurimi eorum *Chriſtierno* Tyranno nuper enixe attulerant, digno mox ab eo affecti præmio! etiâ juſta), querela perpetua & criminatio de conſiliis & moliminibus nefariis Hierarcharum, eam paullo jam ſedatiore & æquiore expendere animo licet, & judiciâ in eos favorabiliora *Olai Petri*, in *Chronico* paſſim lata, (ex. g. de conſilio pacis cum R. *Johanne* incundæ ad a. 1508) quibusque R. *Gustavus* vehementer adeo offenſus fuit, ſi non ulquequaque approbare, tamen neque acerrime omnia condemnare. Cfr. loca ſupra p. 686 not. 788. excitata.

anno 1513 decessisse, Auctori nostro dicitur (818). Ei
succesit 2. *Magister Paulus Skeel* l. *Skädl* (819), quem
anno 1516 obiisse, idem testatur (supra p. 32); quique
succes-

(818) M. *Henrico Wenne*, a. 1513 mortuo, mox successisse, Au-
ctor docet. In *Registro* tamen *Eccles. Aboënsis* (Fol. 270) anno demum
1515 successori suo penum ad mensam Archidiaconatus pertinentem tra-
didisse, dicitur. Verba ipsa, animi causa, subiiciemus: „Inventarium,
„mense Archidiaconatus, relictum per Magistrum *Paulum Stöwl* (Skeel)
„anno Domini MDXV: circa nativitatem Marie, ad manus venerabilis
„viri Dni Magistri *Jacobi Johannis*, in presentia Capituli, et per eum
„aliquaqualiter emendatum & adauctum: Primo una stopa argentea de XXVI
„lotis, ex donacione Dni Magni de Serkilax, bone memorie, Episcopi
„quondam Ecclesie Aboënsis, quam Magister *Paulus* postea fecit renovari
„& deaurari, adaugendo & de novo fabricando pedem de VIII lotis.
„Item adauxit idem Magister *Paulus* unum tascum de VI lotis. Item
„unam caldariam magnam pro braxatura, de mensura unius lagene cum
„dimidia vel quasi.“ Hæc post mortem M. *Pauli* scripta esse, apparet.
Cum Nob. v. DALIN l. c. II D. 20 C. II §. (ad Collectionem *Palm-
sköldianam* provocans) narret, Pro-Regem *Stenonem* per Legatos suos
Ericum Thuronis, *Clementem Hågen-sköld* & M. *Paulum Archidiaconum
Aboënsensem*, feliciter bellum Russicum avertisse, quod R. *Christiernus* per
transacionem Hafniensem a. 1515 cum *Basilio* Magno Principe Russo-
rum factam ciere studuerat; inde colligas, M. *Paulum* non ante hunc an-
num ad Præpositi dignitatem pervenire potuisse? (Cfr. supra p. 655, not.
739). Num igitur vitium in anni nota ab Auctore expressa (1513) in-
est? Aut num toto fere biennio Archipræpositura, post mortem M. *Hen-
rici*, vacavit?

(819) Nomen suum, quod in *Registro Eccles. Ab.* Fol. 193 & 282
scribitur *Skeel* (vid. supra p. 476), Fol. autem 270 (loco nuper not.
818 allato, *Stöwl*, si recte lectum est?), in Codice *Chronici* nostri Aca-
demico exaratur *Kädl* (forte pro *Skädl*? quod alius Codex habet),
in exemplo *Nettelbladiano* (& alio viso nobis Codice) *Skär*, ac in Co-
dice qui nuper Bibliothecæ Acad. accessit, *Skär. Skeel* aut *Skädl* (Pho-
ca?) recte scribi putamus. A. 1513, d. 19 Julii (*Abo Tisdagen nesh fere*